

ЛІТЕРАТУРА

1. Іншин М. І. Сутність і значення соціального забезпечення працівників поліції в сучасних умовах. *Вісник Чернівецького фак-тету НУ «Одеська юридична академія»*. Випуск № 4/2015. С. 269–277
2. Конституція України: Закон України № 254к/96-ВР від 28.06.1996. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141
3. Мальцева, О. В. Соціальний захист працівників поліції: закордонний та вітчизняний досвід. *Національна поліція Донеччини: проблеми становлення та стратегія розвитку*. 2016 : Всеукр. наук.-практ. конф. (Маріуполь, 21.10.2016): тези доповідей / ДВНЗ «ПДТУ», ГУНП в Донецькій області, Донецькій юридичний ін-т. Маріуполь, 2016. С. 56–59.
4. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII. *Офіційний вісник України*. 2015. № 63. Ст. 2075.
5. Про міліцію: Закон України від 20.12.1990 № 565-XII. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1991. № 4. ст. 95
6. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту: Закон України від 22 жовтня 1993 року № 3551-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 43. ст. 425.
7. Сфера дії трудового права та права соціального забезпечення : матеріали V Всеукраїнської наук.-практ. конф. (м. Харків, 28.10.2016) ; за заг. ред. К. Ю. Мельника / МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2016. 426 с.

ДО ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ КОРПОРАТИВНИХ ДОГОВОРІВ В УКРАЇНІ

Ніколенко Михайло Олександрович,
*аспірант НДІ правового забезпечення
інноваційного розвитку НАПрН України*

Робота присвячена вивченню питань правового регулювання корпоративних договорів в Україні. Автором досліджено історію вітчизняної корпоратизації, здійснено періодизацію етапів її становлення.

Ключові слова: корпоратизація, корпоративний договір, періодизація.

Потреба в правовому оформленні інституту корпоративного договору в Україні назріла давно, оскільки в ході застосування

корпоративного законодавства та звичаїв корпоративного управління стало очевидним, що статут товариства не здатний комплексно та ефективно врегулювати ряд питань, що стосуються діяльності товариства, оскільки може містити лише загальні положення організації його діяльності товариства і передбачити у статуті всі деталі здійснення господарської діяльності чи труднощі, з яким учасники чи органи можуть зустрітися в ході її ведення – не можливо. У свою чергу, корпоративний договір, як диспозитивний інструмент правового регулювання корпоративних відносин, розширює можливості урегулювання окремих питань, що стосуються управління товариством, його діяльності та здатний забезпечити баланс інтересів учасників корпоративних відносин, який неможливо забезпечити нормами корпоративного законодавства та статуту.

Світовій практиці регулювання корпоративних відносин давно відомий інститут корпоративного договору – правового інструменту, покликаного врегулювати окремі питання корпоративного управління між учасниками товариства, його органами та, наприклад, кредиторами. Але у вітчизняному правовому розрізі зазначений правовий засіб розповсюдженим не був, насамперед через відсутність нормативного підґрунтя його використання.

Історія вітчизняної корпоратизації загалом сягає імперських, згодом радянських часів. У публіцистичних виданнях, а також науковій економічній та правовій літературі вказується, що в кінці XIX на початку XX сторіччя функціонували великі корпоративні підприємства, наприклад, утворений у 1904 році синдикат «Продуголь», що, сприяючи задачам монополізації, об'єднував у собі 18 акціонерних товариств та контролював 75% видобутку кам'яного вугілля у Донецькому басейні [5]. Але з падінням Російської Імперії та встановлення комуністичної парадигми політичного і, як наслідок, економічного розвитку – корпоратизація фактично була заморожена більше ніж на 70 років. Одним із перших свідчень відродження корпоративної сфери в рамках державного сектору стало прийняття постанови Ради Міністрів СРСР «Про випуск підприємствами й організаціями цінних паперів» у кінці 1988 р.

Очевидно, що в умовах неможливості ефективного та адекватного розвитку інституту корпоративних відносин в Українській РСР, говорити про осмислення такого інституту як «корпоративний договір» за радянських часів не доводиться. Але поверхневий аналіз зазначеного етапу розвитку корпоратизації дає розуміння, чому досліджуваний правовий інститут був відсутній в Україні, тоді коли в країнах англо-саксонської та континентальної правових систем корпоративний договір, як інструмент правового регулювання корпоративних відносин та здійснення корпоративного управління, використовується з 60-70-их років минуло століття.

Новітня історія корпоратизації в Україні розпочалася з прийняттям у 1991 р. ЗУ «Про господарські товариства», який визначив основні правові засади корпоративних відносин, закріпивши поняття та види господарських товариств, правила їх створення, діяльності, права та обов'язки їх учасників та засновників. На жаль, ні питання можливості укладання досліджуваних договорів, їх предмету, змісту та суб'єктного складу закріплені не були.

На нашу думку, така ситуація біла цілком очевидною з двох причин, по-перше, інститут корпоративних відносин лише зароджувався в Україні і усвідомлення необхідності регулювання корпоративних відносин не лише нормами законодавства та положеннями статуту ще не сформувалося; по-друге, активно формувалося корпоративне законодавство з ключових та доцільних на той час питань: державної реєстрації господарських товариств - Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань» (2003 р.); порядок розміщення та обігу цінних паперів – Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» (2006 р.) та інші.

Перші невпевнені кроки щодо правового оформлення корпоративного договору були здійснені у 2008 році з прийняттям ЗУ «Про акціонерні товариства», ст. 29 якого визначала, що статутом акціонерного товариства може бути передбачена можливість укладення договору між акціонерами, за яким на останніх покладаються додаткові обов'язки, у тому числі обов'язок участі у загальних зборах, і передбачається відповідальність за його недотримання. Сьогодні

дане положення виключине на підставі Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо корпоративних договорів» № 1984-VIII від 23.03.2017. Погоджуємося з позицією Жук Т., що зазначену норму не можна розглядати як можливість акціонерів реалізувати свої корпоративні права, оскільки вона передбачає встановлення для них лише додаткових обов'язків [1]. Щодо товариств з обмеженою відповідальністю, які є найбільш поширеною організаційно-правовою формою юридичних осіб в Україні, можливість договірного регулювання корпоративних відносин між їх учасниками на цьому етапі взагалі не передбачалася.

Попри те, що реалії корпоративного управління та корпоративних відносин давно свідчили про необхідність оновлення вітчизняного корпоративного законодавства, дане питання актуалізувалося лише в 2016 році, коли був розроблений проект Закону про корпоративні договори, який був прийнятий 23.03.2017 і набрав чинності 18.02.2018 року.

06.02. 2018 був прийнятий ЗУ «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» № 2275-VIII, який підняв питання правового регулювання корпоративних відносин у товариствах з обмеженою та додатковою відповідальністю на новий щабель. З 17.06.2018 (дата вступу в силу зазначеного Закону) в Україні з'явилося нормативне підґрунтя для укладання корпоративних договорів в товариствах з обмеженою та додатковою відповідальністю, що суттєво розширило можливості реалізації корпоративних прав та інтересів сторін корпоративних відносин у зазначених товариствах.

Наразі інститут корпоративного договору в Україні знаходиться на стадії свого формування і потребує напрацювання правозастосовного досвіду, але очевидно закони прийняті в рамках так званої корпоративної реформи сформували підґрунтя для формування корпоративної та судової практики.

Отже, дослідивши розвиток правового регулювання корпоративних договорів періоду незалежної України можна виділити наступні його етапи:

1. Етап становлення корпоративної форми ведення господарської діяльності (19.09.1991-17.09.2008 рр.). Зазначений період

є найбільш довготривалим на даний час. Він починається з прийняття Закону України «Про господарські товариства» у 1991 р. та характеризується: (а) формуванням нормативно-правового підґрунтя корпоративних відносин в Україні (Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань» (2003 р.); Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» (2006 р.); Закон України «Про холдингові компанії в Україні» (2006 р.); (б) окресленням подальших напрямків досліджень корпоративних відносин, осмислення необхідності їх правового оформлення.

2. Етап правового осмислення інституту корпоративного договору в Україні (17.09.2008-23.03.2017 рр.). Виокремлення цього етапу ознаменувалося прийняттям Закону України «Про акціонерні товариства» у 2008 році, нормою якого було передбачено можливість укладання корпоративного (акціонерного) договору, хоча очевидно, що інститут, як такий, за цей час не сформувався, оскільки правовий вакуум щодо регулювання цього питання усунений не був. У цей період активізуються наукові дослідження та дискусія з приводу необхідності правового оформлення досліджуваного інституту, з'являються перші проекти законів про корпоративні договори, які лягли в основу чинного Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо корпоративних договорів» від 23.03.2017 року. Очевидно, що говорити про формування правового підґрунтя корпоративних договорів на цьому етапі не доводиться, але слід визнати, що це був період правового осмислення необхідності введення у правове поле зазначеного інституту.

3. Етап нормативно-правового закріплення інституту корпоративного договору в Україні (23.03.2017-17.06.2018). За цей період були прийняті та вступили в силу Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо корпоративних договорів» від 23.03.2017 року та Закон України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», які заклали нормативно-правові підвалини досліджуваного інституту, усунувши правовий вакуум, що існував в питанні регулювання відносин з укладання, виконання, зміни та припинення корпоративних договорів в Україні.

4. Етап формування правозастосовної практики щодо використання корпоративного договору, як засобу регулювання корпоративних відносин (17.06.2018 – по теперішній час). Попри шлях, який пройшов у своєму розвитку інститут корпоративного договору в Україні, говорити, що він сформувався, на наш погляд, передчасно, оскільки треба чекати формування практики застосування правових норм, як сторонами корпоративного договору, так і судами, в ході розгляду спорів щодо їх укладання, виконання, зміни, припинення та відповідальності за їх невиконання, оскільки судова практика з цього питання була фактично відсутня.

ЛІТЕРАТУРА

1. Жук Т. Як зміняться корпоративні договори. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/jak-zminjatsja-korporativni-dogovori-1005367.html>.
2. Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008. № 514-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2008. № 50-51. ст. 384.
3. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06.02.2018 № 2275-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 13. ст. 69.
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо корпоративних договорів: Закон України від 23.03.2017 № 1984-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 10. ст. 52.
5. Становлення корпоративного управління в Україні. URL: <https://daily.ua/stanovlennya-korporativnogo-upravlinnya-v-ukrayini.html>.